

Lijsten gedekte merries 1836-1847

Inleiding

Voor ons zijn de overzichten van gedekte merries in de gemeentelijke archieven een curiositeit en met die knipoog is het overzicht van 1842 ook opgenomen onder deze bronbewerkingen. Toch geeft het overzicht interessante informatie. Welke boeren in de gemeente konden zich in 1842 één of meer paarden permitteren? Waarom bemoeide de overheid zich met de fokkerij van paarden? Waar werden de merries gedekt?

Reglementering paardenfokkerij

Het paard was vroeger van groot militair en economisch belang. Met name vanwege het belang om voor het leger over voldoende geschikte paarden te kunnen beschikken, bemoeide

— Het door de Staten van Groningen in 1825 vastgesteld reglement op de Paardenfokkerij, werd door Gedeputeerde Staten ingevoerd, na door Z. M. onder eenige wijzigingen goedgekeurd te zijn. Deswege is het onlangs door den kantonregter te Winschoten niet-verbindend verklaard, als zijnde niet geheel van de Prov. Staten uitgevloeid. Deze uitspraak heeft de Hooge Raad vernietigd en 't reglement verbindend verklaard, overwegende: dat wel is waar Gedept. Staten onbevoegd zijn op eigen gezag (althans buiten de gevallen waarin hun dit bij de bestaande verordeningen mag zijn opgedragen, doch hetgeen hier thans niet in aanmerking komt) reglementen en ordonnantien daar te stellen; dat wel is waar, wanneer de Koning dergelijke reglementen onder eenige wijziging goedkeurt, de Staten die wijzigingen al of niet kunnen aannemen, en dat wanneer van geene aanneming door de Staten van zoodanig reglement, in den staat, waarin het door en met die wijzigingen is gebracht, blijkt, hetzelfde als door de wijzigingen ten eenenmale in aard en strekking kunnende zijn veranderd, als onverbindend zou moeten worden aangemerkt; doch dat hier, wel niet uitdrukkelijk, maar daadzakelijk, van de toetreding der Staten tot de wijzigingen gebleken is; doordat het gewijzigd reglement sedert 1826 met medeweten en zonder tegenspraak der Staten in werking is.

de overheid zich met de fok van paarden. Dat was in Frankrijk en Duitsland met een sterkere militaire traditie dan in ons land nog veel nadrukkelijker het geval dan bij ons. Voor landelijke wetgeving was er in ons land in de periode 1814 (dus na de Franse tijd) tot 1901 zelfs onvoldoende draagvlak. De overheidsbemoeienis kwam in die periode vooral tot stand via provinciale reglementen, die dan wel weer koninklijk goedgekeurd moesten worden. Hetgeen blijkens het afgebeelde bericht uit de Zwolsche Courant van 1 oktober 1850 nog weer tot heel wat juridische problemen aanleiding kon geven. Na de invoering van het nieuwe staatsbestel in 1850 werden de

verplichte hengstenkeuringen geleidelijk afgeschaft. De paardenfokkerij werd een zaak van de stamboekverenigingen. Eind 19^e eeuw kwam hierin weer een kentering. Nu niet om militaire maar om economische redenen. Met de vaststelling van de Paardenwet in 1901 werd de verplichte hengstenkeuring weer ingevoerd. Dit tot woede van de paardenfokkers in Groningen onder aanvoering van hun voorzitter de industrieel Jan Evert Scholten.

Paardenkeuring op 28 augustus 1920 te Groningen geschilderd door Otto Eerelman.

Zie voor een toelichting op dit schilderij en een overzicht van de afgebeelde personen Wikipedia.

Op het schilderij staat rechts met bolhoed Jan Evert Scholten, de oprichter en (ere)voorzitter van Provinciale Vereniging ter bevordering van de paardenfokkerij

Centraal in de selectie van goede paarden stonden de hengstenkeuringen. Alleen door de overheid goedgekeurde hengsten mochten merries dekken. Dit werd vastgelegd in het door Provinciale Staten van Groningen in 1825 vastgestelde Reglement op de Paardenfokkerij. Hetzelfde reglement verplichte eigenaren van merries om van de dekking van hun merrie melding te doen aan de gemeente. Dit resulteerde in de ‘overzichten van gedekte merries’ (in de stukken wordt het meervoud ‘merriën’ gebruikt).

Lijsten gedekte merries

In het archief zijn ‘lijsten met gedekte merries’ bewaard gebleven over de jaren 1836, 1837,

1839, 1841, 1842 en 1847. Het overzicht van 1842 is volledig en goed leesbaar. Daarom is dit overzicht als bijlage bijgevoegd. De omvang van de overzichten wisselt nogal. Het overzicht 1836 telt 154 merries, terwijl in 1839 slechts 41 merries worden vermeld (alleen de dekkingen bij Jan Horst te Onnen). Van het overzicht 1841 is ook de werkmap bewaard gebleven. Deze map zit vol briefjes, zoals afgebeeld in het voorbeeld. Het overzicht

1841 telt 139 merries, dat van 1842 131 en 1847 138.

Hengstenhouders

Waar gingen de boeren uit Haren nu heen met hun merries (ik neem tenminste aan, dat de merrie naar de hengst ging en niet andersom, maar weten doe ik dat niet). Er zijn maar een paar hengstenhouders in beeld. Verreweg de meeste merries worden gedekt bij Jan Jacobs Horst te Onnen. In 1836 is hij goed voor 140 van de 154 dekkingen. Hij komt ook in alle jaren 1836 tm 1847 op de lijst voor. Daarnaast worden vermeld Hendrik Berends Bosman te Adorp (1836, 1837, 1841 en 1842), Jan Antonie van Hemmen te Haren (1842), Pieter Brill te Aduard/Dorkwerd (1842 en 1847), Enne Bolt te Zuidwolde (1841 en 1842), Jannes van

Bolhuis te Haren (1847), Jakob Struik te Yde (1841), Evert Hovingh te Stedum (1847) en Jan Thijsma te In de Poel onder Noordwolde (1847). De meeste van de genoemde personen zijn behalve hengstenhouder ook landbouwer. Blijkens de bijstaande aankondiging heeft

Mr. A. J. VAN ROIJEN, Notaris te Onderdendam, zal, op Donderdag, den 16 Januarij 1845, des voormiddags te 11 uren, ten Huize van ENNE BOLT, te Zuidwolde, ten verzoeke van de Eryen van wijlen GRIETJE EKKES STOLLINGA, Wedw. GERRIT HEINES DE VRIES, bij Strijkgeld verkoopen:

I. Eene voor weinige jaren geheel nieuw getimmerde BEHUIZING, met twee Woonkamers, Keuken, Melkenkamer en ruime SCHUUR, no. 7, HEEMSTEDEN,

Enne Bolt ook een tapperij. Hendrik Berends Bosman en Pieter Brill wonen weliswaar niet in Haren, maar zij hebben daar wel veel familierelaties. Zo is Hendrik Berends Bosman geboren in Helpman en is hij getrouwd met Aaltje Hemmes uit Essen.